

Добре відомо, що рослинництво – це виробництво під відкритим небом, а тому формування продуктивності культур на 50 - 60 % залежить від погодних умов. Вирощування озимих, на відміну від ярих сільськогосподарських культур, залежить не лише від агрометеорологічних умов періоду їх активної вегетації, а й від умов зимового періоду. У цей період для озимих посівів метеорологічні умови можуть складатись несприятливо, утворюючи комплекси явищ, які негативно впливають на перезимівлю зимуючих культур: вимерзання, випрівання, льодяна кірка, вимокання, випирання тощо.

Опади в будь-якому вигляді, навіть при понижених температурах, підтримують рослини і при будь-яких потепліннях будуть з'являтися додаткові сходи, а рослини повільно розвиватись.

Найбільшу тривогу викликають посіви, де сходи не отримані або знаходиться в стані “шилець” Таким чином є необхідність встановити моніторинг за станом посівів озимих культур на полях, як з отриманими сходами так і без сходів.

При обстеженні полів, де отримані сходи озимих культур, дотримуються наступної класифікації за станом рослин:

добрий стан - рослини знаходяться в фазі кущення (3-4 стебла на 1 рослину) з високою щільністю і рівномірністю розташування стебел (на 1 погонному метрі не менше 200 стебел). Візуально стебла і листя мають темно-зелений колір без пошкоджень шкідниками і ураження хворобами;

задовільний стан - рослини знаходяться в фазі початку кущення, чи 3-4 листочки. Щільність посіву досягає 60-80 рослин на 1 погонний метр, розташування рослин на полі рівномірне. Візуально стебла і листя мають темно-зелений колір без пошкоджень шкідниками і ураження хворобами;

слабкі посіви - включають поля із сходами, які знаходяться в фазі одного листочка, або появи сходів з нерівномірним розташуванням чи розвитком рослин. До таких посівів відносяться зріджені посіви ранніх строків з вираженою нерівномірністю розвитку і уражені шкідниками і хворобами;

сумнівний стан - поля з відсутніми сходами.

Усі поля з сумнівним станом посівів озимих зернових культур потрібно негайно обстежити - взяти зразки ростків з поля, у звичайних кімнатах або лабораторних умовах визначити їх життєздатність. Зразки з поля слід відбирати у 20-50 пунктах залежно від його площі, рельєфу, стану допосівної підготовки, відстані від лісосмуги, тощо. У морозний час відібрані зразки не слід зразу заносити у тепле приміщення, а обігрівати їх потрібно в холодному приміщенні протягом доби. Зразки для обстеження потрібно відбирати тричі - 25 січня, 23 лютого та 9 березня.

Відомі прискорені методи визначення життєздатності рослин:

1. **Донський.** Обережно відбирають (вирубують) моноліти на посівах озимини (30 — 50 рослин) з непошкодженими вузлами не менш як у 5 місцях поля. Після танення та відмивання рослин у них обрізують листки і корені на відстані 1 см від вузлів

кущення, а самі вузли відрощують. Для цього їх кладуть у стакан на добре зволожену вату або марлю, який зверху закривають для підвищення вологості повітря і ставлять у темне й тепле приміщення (24 — 26 °С) на 24 год. Живі рослини, які за цей час відростають на 3—15 мм, й ті, що не дали ніякого приросту (неживі), підраховують і визначають відсоток загибелі озимини.

2. **Водний.** У відібраних та відталих рослин відрізають листки, а вузли кущення з корінням вміщують у посуд (тарілку) з водою, який ставлять у теплому й добре освітленому приміщенні. На 5 — 6-й день визначають відсоток живих рослин, які починають відростати, та загиблих.

3. **Цукровий.** Відібрані та відталі рослини, не обрізуючи, занурюють корінням на 13 — 15 год у 1 — 5 %-й розчин цукру, а потім перекладають у чисту воду і на 6 — 7-й день за виявленим відростанням обчислюють кількість живих та неживих рослин.

4. **Фарбування фуксином.** Фарбують зрізи рослин через основи пагінців і стеблові конуси наростання 0,1 %-м розчином кислого фуксину. У живих рослин природне забарвлення зрізів і клітин конусів наростання не змінюється, у неживих з'являється рожево-буре забарвлення. Пошкодження конуса оцінюють у балах: 5 балів — конус прозорий, тургорний, живий; 3 бали — конус живий, тургорний, але вже білий і не прозорий; 1 бал — конус бурий, зморшкуватий, неживий.

Такі моніторинги дають можливість своєчасно встановити перспективу використання кожного поля озимих культур для отримання господарського і економічно-обґрунтованого урожаю.

Якщо життєздатність рослин знизиться до 30-40%, такі ділянки необхідно буде підсівати у половинній нормі в лютневі "вікна" насінням озимих сортів дворучок.

Слаборозвинуті посіви озимих культур будуть потребувати обов'язкового весняного підживлення азотними добривами по мерзлоталому ґрунті, що активізуватиме додаткове весняне кущення і регенерацію можливих пошкоджень рослин.

Слаборозвинуті посіви дуже вразливі до бур'янів, хвороб і шкідників. Тому треба подбати про достатню кількість гербіцидів, фунгіцидів та інсектицидів для хімічного захисту рослин.

Здатність рослин протистояти несприятливим явищам зимового періоду залежить як від зимостійкості культури та сорту, так і від рівня агротехніки в конкретному господарстві або навіть полі. Комплексному підвищенню зимостійкості озимих сприяє розміщення їх по кращих попередниках у сівозміні, оптимальна система удобрення, система обробітку ґрунту, науково-обґрунтовані терміни сівби з урахуванням сортового складу, попередника й рівня родючості ґрунту, а також проведення сівби якісним насінням високих репродукцій.

Для забезпечення ж цілісної картини стану посівів озимих на кожному полі необхідно періодично проводити обстеження, а також після відновлення вегетації провести ґрунтову і тканинну діагностику з метою визначення строків та доцільності підживлення посівів і оптимізації норми добрив. Важливою умовою отримання високої урожайності та якості продукції є інтегрований захист посівів, а також своєчасність проведення усіх агрозаходів.

